

**Kevin T. Kelly. *Rozvod a druhý sňatek. Tvář v tvář výzvě*. I. Noble (překl.). Brno: CDK, 2012. 269 s.
ISBN 978-80-7325-279-3**

LIBOR OVEČKA

Je pozoruhodné, že nakladatelství CDK vydalo v roce 2012 v českém překladu knihu, která ve svém prvním vydání vyšla v roce 1982, tedy třicet let předtím.

CDK tím znovu otvírá diskusi vedenou po II. vatikánském koncilu. Činí tak v situaci, kdy se i u nás projevuje stále hlouběji nepochybná krize instituce manželství, a to svátostného i nepsátostného. V České republice se nyní uzavírá jen zhruba polovina manželství než před deseti lety, soužití nesezdaných dvojic je velmi časté.

Kniha patří ještě do období doznívající pokoncilní teologické diskuse, která však u nás neproběhla; situace reálného socialismu neumožňovala rozvoj teologie a vyjadřovat stanovisko odlišné od stanoviska církevního magisteria by se jako nahrávání nepřátelům církve považovalo za nepřipustné. Ani biskupové ani teologové tedy k dané problematice žádné stanovisko nezaujali, ale problém rozvedených a znovu sezdaných trvá a volá po pastoračním řešení.

Kniha předkládá 104 strany vlastního Kellyho textu a 154 strany dodatků. Těmi jsou jednak různé církevní dokumenty a jednak texty různých autorů k danému tématu. Tyto dodatky jsou velmi cenné, neboť významně přispívají k tématu a českému čtenáři jsou zpravidla nedostupné.

Mnoho křesťanů se, v rozporu s církevním předpisem, civilně rozvede a uzavře nové manželství, protože svou manželskou situaci ať už z vlastní viny nebo bez ní prostě nezvládnou a nevidí jako pro sebe uskutečnitelné naplnit církevní ustanovení a žít mimo manželství. Tím se vyřazují za svátostného života a často i z církevního života; církevní autorita postupuje podle církevního práva a považuje to za přestoupení, které nelze odpustit. Pro všechny ostatní situace přestoupení předpisu (např. pro kněze, který není schopen dodržovat celibát) má nějaké řešení, ale pro tuto ne. Platně uzavřené manželství nelze anulovat. Kelly klade otázku, zda je to správné a zda je to jediná možnost a hledá alternativní cesty pro život takových křesťanů.

Základní text knihy má úvod a čtyři kapitoly.

V první z nich (*Nový pohled na manželství a jeho nerozlučitelnost*) se autor zabývá pojmem nerozlučitelnosti. Ta se jeví v personalistickém přístupu k manželství jinak než jen jako slavnostní smlouva a instituce. Je úkolem, na němž je třeba pracovat. Jestliže selže vzájemná láska partnerů, možná je to proto, že nevědí, jak se navzájem milovat (s. 42). Ale „nikdo nemůže svým hříchem zajít tak daleko, aby byl naprosto mimo dosah Boží odpouštějící lásky“

(s. 40, srov. s. 94). Kelly nezpochybňuje pojem nerozlučitelnosti, ale připouští, že některá manželství „nedosáhnou této vnitřní nerozlučitelnosti a místo toho se rozpadnou a nakonec přestanou existovat“ (s. 45). Autor knihy vnímá manželství jako děj, jako proces, který se postupně završuje, kdežto dosavadní obvyklé církevní vnímání manželství je právní a statické.

Druhá kapitola (*Může se křesťan rozhodnout pro druhé manželství po rozvodu?*) si klade stěžejní otázku. Autor vychází z empirického zjištění, že se to často děje. Rozvod je každopádně lidská tragédie. „Rozpad manželství a rozvod jsou zlé, protože člověka zraňují a protože působí utrpení. Urážejí Boha, protože Bohu na lidech záleží a vadí mu, když se lidem ubližuje a když se navzájem zraňují“ (s. 48). V některých případech se uzdravení z takového zla může odehrát jediné v druhém manželství. A jestliže k uzdravení dojde, „pak to jistě musí být Boží uzdravující dotek“ (s. 49).

V některých případech je první manželství prohlášeno za nulitní, nikdy nenastalé. Kelly klade velký důraz na svědomí; jestliže k soudnímu prohlášení nulity nedojde, „partneři přesto mají právo řídit se svým vlastním přesvědčením a podle svého nejlepšího svědomí a po skutečné snaze zkoumat pravdu věci před Bohem dojít k závěru, že nulitní bylo“ (s. 52). S dobrým svědomím vstoupí do druhého manželství a neměly by jim být odpírány svátosti (s. 54). Jestliže chápeme manželství jako vztah a pokud je tento vztah mrtvý, člověk už není manželským závazkem vázán. Přesto Kelly v nerozlučitelnost manželství pevně věří.

V třetí kapitole (*Svátosti pro rozvedené a znovu sezdané – teologická argumentace*) Kelly řeší další teologicko praktickou otázku. „Jestliže se církev není schopna vyrovnat s rozpadem manželství, není schopna se vyrovnat se životem a je pak těžké věřit, že je znamením Boží lásky pro všechny lidi v dnešním světě“ (s. 72). Obecně se o rozvedených a znovu sezdaných říká, že „žijí ve stavu smrtelného hříchu“. Kelly však odmítá, že by tomu tak muselo být. A navíc jestliže se manželství rozpadlo kvůli hříchu, nemusí to být hřích neodpustitelný (s. 86).

Od těchto lidí se žádá správné rozhodnutí, které odpovídá jejich současné situaci. „Nežádá se od nich žádné nadlidské rozhodnutí přesahující jejich současné možnosti“ (s. 75). Toto správné rozhodnutí můžeme popsat jako morálně dobré. Kelly tím nepopírá, že v situaci jejich druhého manželství je zahrnuto nějaké zlo, ale nemusí to být zlo morální, nýbrž ne-morální (s. 75). Musíme dodat, že toto je stěžejní rozlišení, které ovšem samozřejmě nemůžeme najít v církevních dokumentech a zpravidla ho nenajdeme ani v české morálně teologické literatuře. Kelly uvádí, že je třeba zde aplikovat „zákon postupnosti“ a nežádat od manželů více, než dokáží. Ti, jejichž manželství se rozpadla, jsou někdy spíše oběťmi hříchu než jeho působilci (s. 82). Potřebují pomoc a uzdravení, které případně může přijít skrze vstup do nového manželství. Není důvod odpírat jim eucharistii. Eucharistie není nástroj pro udržování církevní disciplíny ani není odměnou za vzorný život. Je darem Boží lásky, který potřebují ti, jejichž manželství se rozpadlo, o to víc.

Ve čtvrté kapitole (*Svatosti pro rozvedené a znovu sezdané – co můžeme dělat v praxi?*) se autor vyrovnává s církevním zákazem přijímat svátosti. Své stanovisko shrnuje v pojmu „odpovědného nesouhlasu“, který má v teologii své místo a jehož odmítnutí by bylo cestou k totalitarismu. Autor hledá a nabízí 1. nový způsob porozumění věcem, který vede 2. ke změně pastorační praxe a posléze 3. ke změně oficiální politiky a pravidel (s. 105–106). Tak to v církvi chodí, aniž by to znamenalo, „že by se katolické učení dalo redukovat na hlasování většiny“ (s. 107).

Kelly nemá strach předkládat přesvědčení odlišné od oficiální církevní nauky. Církevní autorita takové teology potřebuje; bez ní by postrádala potřebné podněty pro rozvoj a prohlubování své nauky. Jedním z projevů církevní disciplíny je i tvořivý, konstruktivní nesouhlas. Jestliže se má v církvi o naléhavých pastoračních otázkách vést diskuse, musí v ní vystupovat různé názory, jinak by diskuse nebyla možná. Kelly si to může jako katolický teolog dovolit, neboť nauka o konkrétní podobě a realizaci manželství není nauka neomylná, nejde v ní o nauku víry, nýbrž o pastorační praxi. Obsahem Božího zjevení je ustanovení manželství, nikoliv však konkrétní způsob jeho realizace, jak dokládá i různá praxe křesťanských církví. Podle Kellyho by bylo třeba katolickou praxi změnit. Katolická církev jistě nikdy nepomine Ježíšův zákaz manželské rozluky a nepřestane tvrdit, že rozluka je zlem a je nežádoucí a zakázaná, ale musí též hledat pastorační řešení pro ty, jejichž manželství se rozpadlo; zlo se zrodilo mnohem dříve než došlo k rozluce, ta je jen jeho důsledkem.

Kniha obsahuje mnoho jednotlivých formulací, za které by její autor mohl být v dřívějších dobách církevně pronásledován. Není však církvi a její nauce nevěrný. Možná českému čtenáři mohou připadat autorovy výroky odporující církevním dokumentům jako provokace a může považovat Kellyho za buřiče, avšak tak to jistě není. Kelly nepřijímá církevní dokumenty nekriticky a myslí samostatně a s ohledem na pastorační potřebu. Vyjadřuje postoj odlišný od církevního učitelského úřadu, ale velmi si cení dokumentů II. vatikánského koncilu, jejich ducha a litery; ty mají podle něj jistě větší závažnost než později vydané církevní dokumenty. Musíme mu dát za pravdu, že mezi koncilními a pokoncilními dokumenty je někdy napětí, pokud jde o jejich literu i ducha.

Jsme navyklí na institucionální disciplínu, přinejmenším v církvi. Co stanoví zodpovědná autorita, to na příslušné rovině platí. Tím se se slepou poslušností zříkáme vlastní zodpovědnosti v otázce, co je správné jednání, resp. máme snahu se od ní osvobodit. Kelly svým přístupem nás, Boží lid, však volá k zodpovědnosti. Nový způsob porozumění věcem má za následek změnu pastorační praxe a ta se může odrazit v příslušném právním procesu. Je to opačný postup, než že „by si křesťané měli sednout na střídací lavici a čekat na vydání alternativních instrukcí pro křesťanský život“ (s. 105). Když autor mluví o církvi a o jejím hledání a nauce, nemá na mysli jen církevní instituci, jen papeže a římskou kurii, nýbrž církev jako celek, biskupy, kněze a věřící lid.

Možná bude na mnohé kniha působit jako kartáčový granát, který svým výbuchem trhá vše na kusy, ale rozhodně stojí za pozorné čtení.